



Oud, actief en veilig?

Eindevaluatie project 'Oud en Samen Veilig' Amsterdam Oud-West

Amsterdam, 23 oktober 1997

Essy van Dijk
Harm Jan Korthals Altes
Julia Mölck

van dijk, van soomeren en partners

Van Dijk, Van Soomeren en Partners BV
KvK Amsterdam nummer 33176766
Bezoek: Van Diemenstraat 410 - 412, Amsterdam
Post: Van Diemenstraat 374, 1013 CR Amsterdam
Telefoon: 020 625 75 37 Facsimile: 020 627 47 59

Oud, actief en veilig?

Eindevaluatie project 'Oud en Samen Veilig' Amsterdam Oud-West

Amsterdam, 23 oktober 1997

Essy van Dijk
Harm Jan Korthals Altes
Julia Mölck

Inhoud

1	Inleiding	3
1.1	Inleiding	3
1.2	Onderzoeksopzet	3
1.3	Onderzoekspopulatie	6
1.4	Leeswijzer	8
2	Activiteiten van ouderen	9
2.1	Inleiding	9
2.2	Bekendheid met OSV-activiteiten	9
2.3	Activiteit van ouderen	9
2.4	Verandering in activiteit	10
2.5	Relatie activiteit en veiligheid	11
3	Sociale contacten van ouderen	13
3.1	Inleiding	13
3.2	Sociale contacten van ouderen	13
3.3	Verandering in sociale contacten	13
3.4	Invloed sociale contacten op veiligheid	14
4	Veiligheidsbeleving van ouderen	15
4.1	Inleiding	15
4.2	Onveiligheidsgevoelens in de buurt	15
4.3	Relatie tussen veiligheidsbeleving en het kennen van mensen	15
4.4	Vermijdingsgedrag	16
4.5	Zonder gezelschap naar buiten	16
4.6	Burenhulp	17
4.7	Ouderen in de buurt	17
5	Conclusies	19
5.1	Veiligheidseffecten	19
5.2	Belemmerende factoren voor de reikwijdte van het activiteiten aanbod	20
5.3	Best bereikbare doelgroep voor activiteiten op buurtniveau	20
6	Aanbevelingen	21
6.1	Aanbevelingen inbedding projectactiviteiten OSV in regulier werk	21
6.2	Aanbevelingen voor andere locaties die veiligheidsactiviteiten voor ouderen willen opzetten	22
	Bijlagen	
Bijlage 1	Aanvullende gegevens	23
Bijlage 2	Evaluatie OSV-activiteiten	26

1 Inleiding

1.1 Inleiding

In het project Oud en Samen Veilig wordt beoogd het gevoel van veiligheid onder ouderen in het stadsdeel Oud-West te vergroten. Dit gebeurt enerzijds door activiteiten te organiseren waarin expliciet aandacht aan veiligheid wordt besteed. Anderzijds wordt getracht de sociale contacten van (geïsoleerde) ouderen te bevorderen en ze te bewegen tot meer activiteit. Verondersteld wordt namelijk dat van het hebben van sociale contacten, in combinatie met het ondernemen van meer activiteit, een positieve werking uitgaat ten opzichte van de veiligheidsbeleving. In de evaluatie van dit project staan dan ook de volgende onderzoeksvragen centraal.

- in hoeverre zijn ouderen bekend met de aangeboden activiteiten/faciliteiten van het project Oud en Samen Veilig en andere in het stadsdeel aangeboden voorzieningen?
- in hoeverre hebben ouderen deelgenomen aan die activiteiten en in hoeverre heeft dit geleid tot netwerken en sociale contacten (bestrijding vereenzaming)?
- in hoeverre heeft deelname aan activiteiten en het hebben van sociale contacten effect gehad op de veiligheidsbeleving van ouderen?
Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen deelname aan OSV-activiteiten en deelname aan andere activiteiten, omdat OSV-activiteiten direct(er) gericht zijn op veiligheid dan andere activiteiten. Bij deelnemers aan OSV-activiteiten zou daarom een sterkere samenhang tussen activiteit en (vermijdings)gedrag meetbaar moeten zijn.

1.2 Onderzoeksopzet

Om antwoord te krijgen op de onderzoeksvragen is besloten tot het houden van persoonlijke interviews met ouderen. Het effect van deelname aan (OSV-)activiteiten en het hebben van sociale contacten op de veiligheidsbeleving van ouderen wordt op twee manieren gemeten. Ten eerste door in de persoonlijke interviews met ouderen vragen op te nemen waarin de ouderen expliciet gevraagd wordt of zij verbanden zien tussen hun gevoel van veiligheid en hun (sociale) activiteiten. Ten tweede door voor de interviews groepen ouderen te selecteren, die van elkaar verschillen op de volgende punten:

- mate van *activiteit*;
- *verandering* in activiteit;
- actief in het OSV geweest of niet.

Wanneer ouderen op deze dimensies worden ingedeeld, ontstaan de volgende subgroepen:

- A actief, maar niet in het OSV / geen verandering in activiteit;
- B actief, maar niet in het OSV / wel verandering in activiteit;
- C actief in het OSV / geen verandering in activiteit;
- D actief in het OSV / wel verandering in activiteit;
- E minder actief / geen verandering in activiteit;
- F minder actief / wel verandering in activiteit.

Wanneer deze groepen met elkaar vergeleken worden, eventueel deels samengevoegd, kunnen ook conclusies worden getrokken omtrent de invloed van (sociale) activiteiten (al dan niet binnen het OSV) op de

veiligheidsbeleving.

Voor de interviews is een vragenlijst ontwikkeld die deels uit gesloten en deels uit open vragen bestaat. De gesloten vragen maken enige vergelijkingen tussen verschillende groepen ouderen mogelijk, terwijl met de open vragen meer achtergrondinformatie beschikbaar komt over het gevoel van veiligheid onder ouderen en de invloed die deelname aan activiteiten en/of het hebben van sociale contacten daarop heeft.

De vragenlijst is opgesplitst in vier delen, namelijk:

- A deelname aan activiteiten,
- B sociale contacten,
- C veiligheidsgevoel en vermijdingsgedrag en
- D achtergrondkenmerken.

In het eerste deel wordt gevraagd naar de mate waarin ouderen op de hoogte zijn van activiteiten en eraan deelnemen. Vervolgens wordt gevraagd of zij door de activiteiten in de buurt meer mensen hebben leren kennen en of zij zich daardoor veiliger zijn gaan voelen.

Ook wordt gevraagd of er de laatste twee jaar een verandering in hun deelname aan activiteiten is opgetreden en wat de redenen hiervoor zijn. Deze vragen zijn vooral van belang bij de groep die de laatste jaren actiever of juist minder actief is geworden. Deze groep is daardoor waarschijnlijk beter in staat om zelf aan te geven hoe dit hun gevoel van veiligheid heeft beïnvloed.

Tot slot is de gelegenheid te baat genomen om te vragen of de ouderen nog behoefte hebben aan andere dan nu al georganiseerde activiteiten in de buurt.

Het tweede deel van de vragenlijst, over de sociale contacten van de respondenten, kent dezelfde opbouw. Eerst wordt gevraagd met welke personen de respondenten contact hebben en of dit naar tevredenheid is. Vervolgens wordt weer gevraagd of zij de laatste twee jaar meer, minder of evenveel contacten hebben als daarvoor en wat de reden daarvoor is. Vervolgens wordt weer ingegaan op de relatie tussen het hebben van sociale contacten en het gevoel van veiligheid.

In het derde deel van de vragenlijst wordt de veiligheidsbeleving van ouderen gemeten. Dit is geoperationaliseerd door ouderen te vragen in hoeverre zij zich in verschillende situaties/plaatsen veilig voelen. Bovendien wordt het gevoel van veiligheid gemeten door te vragen naar de mate waarin de ouderen vermijdingsgedrag tonen (bijvoorbeeld niet buiten komen op bepaalde tijden, andere routes nemen, alleen in gezelschap naar buiten gaan).

In het vierde deel, dat betrekking heeft op de achtergrondkenmerken, wordt onderscheid gemaakt in de leeftijd van de respondent, het aantal personen dat het huishouden beslaat, het inkomen van het huishouden en de tijd dat iemand in de buurt woont.

Dit onderzoek wordt eveneens gebruikt om de verschillende activiteiten die binnen het kader van het OSV zijn georganiseerd te evalueren. Hiertoe is een apart 'activiteitenformulier' ontwikkeld. Wanneer respondenten in de vragenlijst aangeven dat zij actief zijn geweest in het OSV wordt hen direct gevraagd het activiteitenformulier in te vullen. Voor elke activiteit waaraan is deelgenomen wordt een apart formulier ingevuld. Het formulier bevat voornamelijk open vragen, waarin positieve en negatieve aspecten van de activiteit en zaken eromheen kunnen worden aangegeven. Ook wordt gevraagd op welke wijze kennis is genomen van het OSV of de OSV-activiteiten. Op deze wijze komen er per activiteit enige evaluaties

beschikbaar.

Steekproef en procedure

In dit onderzoek wordt een steekproef van 42 personen toereikend geacht voor het doen van uitspraken omtrent de onderzoeksvragen. Omdat dit onderzoek deels gebaseerd is op een vergelijking tussen groepen, is het dan wel van groot belang dat geen van de gedefinieerde subgroepen door een te lage respons buiten het onderzoek valt. Om voor elke subgroep *precies* 7 respondenten te werven is de volgende procedure gekozen:

Voordat tijdens een interview-contact gestart wordt met de werkelijke vragenlijst, worden een aantal vragen gesteld die bepalen in welke subgroep de respondent valt. Dit zijn vragen met betrekking tot de mate van activiteit van de respondent, of hier de laatste twee jaar nog veranderingen in zijn opgetreden en of de respondent actief is geweest bij het OSV. Op grond van deze gegevens wordt de respondent ingedeeld in de subgroepen A t/m F. Wanneer het een subgroep met op dat moment minder dan 7 geïnterviewde respondenten betreft, wordt de respondent gevraagd deel te nemen aan het verdere interview. De respondent krijgt hierbij de keus het telefonische interview op hetzelfde moment voort te zetten of een afspraak te maken voor een interview op een later tijdstip. Hij/zij kan hierbij kiezen tussen een telefonisch interview of een huisbezoek. Op deze wijze worden alle subgroepen, zonder onnodige interviews, als het ware 'gevuld'. Wanneer respondenten in een 'volle' subgroep vallen maar wel actief zijn geweest in het OSV, wordt hen wel gevraagd het activiteitenformulier in te vullen.

Aan ouderen die niet aan het onderzoek willen meedoen wordt gevraagd wat de reden hiervoor is. Hieruit zal naderhand blijken of hierin selectiemechanismen een rol spelen.

Om de ouderen die telefonisch benaderd kunnen worden te selecteren, is gebruik gemaakt van de Kartotheek van de Stichting Welzijn Oud-West en het archief van OSV. Ouderen die de afgelopen twee jaar actief zijn (geweest) in het OSV komen uit het OSV-archief. De overige ouderen uit de Kartotheek.

De projectleidster van OSV trekt zelf de steekproef uit het OSV-archief. Hierbij kiest zij zoveel mogelijk evenveel mannen als vrouwen. Een selectie op leeftijd en woonbuurt is moeilijk, omdat de precieze leeftijd van de ouderen veelal onbekend is en het relateren van de straat van de respondent aan de woonbuurt een tijdrovend proces. In de vragenlijst wordt hier wel naar gevraagd. Daardoor wordt in de onderzoeksresultaten wel zichtbaar wat de leeftijd van de OSV-geselecteerden is en uit welke buurtdelen zij komen.

Bij de selectie uit de Kartotheek is een selectie op geslacht, leeftijd en woonbuurt wel mogelijk. De ouderen per subgroep zijn dan ook zo gelijkmatig mogelijk over deze kenmerken verdeeld. Bovendien is door de projectleidster van het OSV gecontroleerd of de geselecteerde personen uit de Kartotheek niet reeds bekend zijn bij het OSV. Dit voorkomt onnodig bellen naar ouderen die niet in de onderzoeksgroep vallen.

De geselecteerde ouderen krijgen een brief van de Stichting Welzijn Oud West opgestuurd, waarin wordt aangekondigd dat contact met hen wordt opgenomen. Vervolgens worden zij gebeld volgens de eerder beschreven procedure.

1.3 Onderzoekspopulatie

Volgens de vastgestelde procedure zijn 84 personen geselecteerd voor het houden van de interviews. Deze lijst van personen is regelmatig doorgewerkt. Hierbij is steeds naar zoveel mogelijk variatie in weekdag en tijdstip gestreefd, om de kans om met deze personen in contact te komen zo groot mogelijk te maken. Het aantal geselecteerden dat afwezig was of niet wilde meewerken was echter dermate hoog, dat na diverse belrondes besloten is om met de projectleidster OSV een nieuwe steekproef van 46 personen te trekken. Ook de belrondes naar deze personen hebben niet geresulteerd in het totale aantal gewenste interviews. Hiervoor zijn een aantal redenen te noemen. Ten eerste was het zeer moeilijk om voor bepaalde vastgestelde ouderen-categorieën (zie paragraaf 1.2) respondenten te vinden. Ontelbare telefoontjes waren niet genoeg om deze ouderen op te sporen. Ten tweede waren veel ouderen afwezig. In de zomermaanden is het plausibel dat zij op vakantie waren, doch ook in de maand september waren veel ouderen onbereikbaar. Ten derde weigerde in het totaal 18 personen hun medewerking. De redenen hiervoor liepen sterk uiteen. Vaak vormde de ziekte van de gebelde persoon of van zijn/haar partner de hoofdreden. Andere respondenten hadden geen tijd. Ook gaven veel ouderen op verschillende manieren aan dat zij zich daarvoor te weinig betrokken bij 'het leven' voelde. Zo zeiden zij bijvoorbeeld hiervoor 'te oud' of te gedepimeerd te zijn of dat zij niets te vertellen hadden.

In het totaal zijn 30 ouderen geïnterviewd. In onderstaande tabel staat aangegeven hoe zij over de onderzoekscategorieën zijn verdeeld.

Tabel 1.1 Onderzoeksgroep, uitgesplitst naar geslacht (in aantallen)

		mannen	vrouwen	totaal
A	actief, maar niet in het OSV / geen verandering in activiteit	1	4	5
B	actief, maar niet in het OSV / wel verandering in activiteit	2	4	6
C	actief in het OSV / geen verandering in activiteit	1	2	3
D	actief in het OSV / wel verandering in activiteit	1	6	7
E	minder actief / geen verandering in activiteit	2	2	4
F	minder actief / wel verandering in activiteit	2	3	5
totaal		9	21	30

Slechts één categorie bevat het gewenste aantal respondenten. In de overige categorieën ontbreken ouderen, variërend van één tot vier. De categorie met de minste respondenten bestaat uit ouderen die actief in het OSV zijn en de laatste twee jaar geen verandering in activiteit hebben ondergaan (C). Deze ouderen bleken vrijwel onvindbaar. De meeste OSV-ouderen waarmee contact werd gelegd bleken namelijk wel een verandering in activiteit te hebben ondergaan. Het bleek hier overigens niet in alle gevallen om een toename te gaan. Er waren ook ouderen die na aanvankelijk actief in het OSV te zijn geweest later weer minder actief werden. De OSV-ouderen waren over het algemeen wel meer dan gemiddeld genegen om aan het onderzoek mee te werken: naast de zeven geïnterviewde ouderen waren nog 15 andere OSV-ouderen bereid tot een interview. Deze zijn echter niet afgenomen, omdat de betreffende categorie reeds vol was.

In vrijwel alle categorieën ouderen zijn vrouwen sterker vertegenwoordigd dan mannen.

In onderstaande tabel staan de achtergrondkenmerken van de onderzoeksgroep.

Tabel 1.2 Onderzoeksgroep uitgesplitst naar leeftijd, grootte huishouden, woontijd, en inkomen (in aantallen)

type	leeftijd			grootte huishouden		woontijd in buurt	
	60-69	70-79	80 of ouder	1-persoons	2- of meer persoons	0-4 jaar	5 jaar of langer
A actief, maar niet in het OSV / geen verandering in activiteit	2	2	1	1	4	-	5
B actief, maar niet in het OSV / wel verandering in activiteit	2	3	1	2	4	2	4
C actief in het OSV / geen verandering in activiteit	2	-	1	3	-	-	3
D actief in het OSV / wel verandering in activiteit	4	2	-	5	2	2	5
E minder actief / geen verandering in activiteit	1	1	2	3	1	-	4
F minder actief / wel verandering in activiteit	-	2	3	3	2	-	5
totaal	11	10	8	17	13	4	26

In het totaal zijn de respondenten redelijk evenwichtig over de leeftijdscategorieën verspreid. Wel valt op dat zich onder de actieve ouderen (type A t/m D) naar verhouding meer 'jonge ouderen' bevinden dan onder de minder actieve ouderen. In de laatste groep bevinden zich juist weer meer ouderen van boven de 80 jaar.

Het aantal ouderen dat een 1-persoonshuishouden voert is iets groter dan het aantal ouderen uit een 2-persoonshuishouden. Verder valt op dat ouderen die alleen buiten het OSV actief zijn vaker uit een 2-persoonshuishouden afkomstig zijn dan de andere ouderen.

Het merendeel van de ouderen woont langer dan vijf jaar in de buurt. De meeste hiervan zelfs nog langer dan 15 jaar. Slechts vier ouderen zijn recent in de buurt komen wonen. Deze ouderen zijn allen wel actief in de buurt, waarvan de helft in het OSV.

Over het inkomen van de onderzoeksgroep zijn nauwelijks uitspraken te doen, omdat deze informatie voor meer dan de helft van de respondenten ontbreekt. De reden hiervoor is gelegen in het feit dat veel ouderen weigerden hier uitspraken over te doen. Van de ouderen die hun inkomen wel prijs gaven, had de helft een inkomen nabij het minimum (tot f 1.750,- per maand) en de andere helft een hoger inkomen.

De ouderen bleken goed verspreid over de diverse buurten van Amsterdam-Oud-West. Vrijwel alle buurten zijn vertegenwoordigd, terwijl geen enkele buurt overheerst.

1.4 Leeswijzer

Dit rapport is onderverdeeld in zes hoofdstukken. In het eerste hoofdstuk wordt de onderzoeksopzet en de onderzoekspopulatie beschreven. In de hoofdstukken twee t/m vier worden respectievelijk de activiteiten, de sociale contacten en de veiligheidsbeleving van ouderen in kaart gebracht. In het vijfde hoofdstuk worden deze elementen in samenhang gezien, om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag of, en zo ja, op welke wijze het gevoel van veiligheid van ouderen beïnvloed wordt door de mate waaraan zij actief zijn. In het zesde hoofdstuk tenslotte staan de aanbevelingen.

Bij dit rapport horen ook een aantal bijlagen. In de eerste bijlage is de evaluatie van de afzonderlijke OSV-activiteiten opgenomen. In de tweede bijlage staan enkele kwantitatieve gegevens welke gebruikt zijn voor de onderbouwing van dit rapport. Wanneer relevant wordt hier in de tekst naar verwezen.

Om de leesbaarheid te bevorderen is het project Oud en Samen Veilig in het rapport afgekort tot OSV-project.

2 Activiteiten van ouderen

2.1 Inleiding

In het stadsdeel Oud-West worden verschillende activiteiten voor ouderen georganiseerd, waarvan een deel in het kader van het project Oud en Samen Veilig. Aan de geïnterviewden is eerst gevraagd in hoeverre zij bekend zijn met de activiteiten die vanuit het project Oud en Samen Veilig zijn georganiseerd.

2.2 Bekendheid met OSV-activiteiten

De OSV-activiteiten blijken het bekendst te zijn bij ouderen die ook aan deze activiteiten hebben deelgenomen. Ook zijn de activiteiten tamelijk bekend onder ouderen die wel actief zijn, maar niet in het OSV-project. Bij de groep ouderen die aangeeft minder actief te zijn tredt iets wonderlijks op. Ouderen die de afgelopen twee jaar minder actief zijn geworden kennen in vergelijking met de andere groepen de meeste OSV-activiteiten. Blijkbaar proberen deze ouderen (hierdoor) meer dan gemiddeld op de hoogte te blijven. Daarentegen kennen ouderen die altijd al minder actief waren de minste OSV-activiteiten.

2.3 Activiteiten van ouderen

In het totaal hebben 10 ouderen deelgenomen aan één of meer OSV-activiteiten. Deze activiteiten zijn met een aparte vragenlijst geëvalueerd. De resultaten hiervan zijn opgenomen in bijlage 2. Op deze plaats wordt hiervan alleen een korte samenvatting gegeven:

Nagenoeg alle ouderen waren tevreden over de OSV-activiteiten. Door bijna de helft van de deelnemers zijn contacten met andere deelnemers opgebouwd: er zijn vriendschappen opgebouwd, er worden gezamenlijk andere activiteiten ondernomen en bovendien komt men elkaar op straat tegen. Bij een aantal activiteiten is het logisch dat de ouderen geen contact met elkaar onderhouden, omdat het individueel gerichte activiteiten betreft. Voorbeelden hiervan zijn het spreekuur, lampen- en strippenproject. Ook bij redelijk vrijblijvende activiteiten zoals informatieve bijeenkomsten of buurtschouwen hebben sommige ouderen contacten opgebouwd. Opvallend genoeg gaven de meeste ouderen aan dat zij door een persoonlijke benadering gestimuleerd zijn tot deelname aan een activiteit. Het persoonlijk benaderen van ouderen lijkt dus erg effectief te zijn.

De activiteiten buiten het OSV-project waar ouderen aan deelnemen zijn zeer divers. Hierover zijn op grond van de steekproefgrootte slechts voorzichtige conclusies te trekken. Veel ouderen lijken gebruik te maken van de facilitaire voorzieningen die het stadsdeel aanbiedt. Voorbeelden hiervan zijn de buurtconciërge, de buurtbus, de servicepunten en begeleid baden. Ook de op gezelligheid gerichte activiteiten worden vaak bezocht. Deze worden meestal door verzorgingstehuizen, buurthuizen of ouderenbonden georganiseerd. Meestal betreft het diverse soorten 'clubs', zoals koffie-clubs, uitgaansclubs, eetclubs, etc. Ouderen die hier aan deelnemen zijn hier over het algemeen zeer enthousiast over. Naast deze 'clubs' worden ook andere activiteiten genoemd, zoals een kerstlunch, rommelmarkt, dagtochten, straatfeesten, etc.. Slechts enkele ouderen nemen deel aan activiteiten waarbij beweging

centraal staat. Wanneer zij dit wel noemen betreft het meestal wandelen, fietsen of ouderengymnastiek.

2.4 Verandering in activiteit

Een belangrijke vraag in dit onderzoek is of de ouderen de laatste twee jaar een verandering in hun activiteit hebben ondergaan. Deze mensen kunnen namelijk uit ervaring aangeven welke effect dit heeft op hun gevoel van veiligheid.

In het totaal ervoeren 18 van de 30 ouderen in de afgelopen twee jaar een verandering in de mate waarin zij activiteiten ondernemen. In de helft van de gevallen betreft het een vermindering van activiteit, in de andere helft juist een vermeerdering. In de onderstaande tabellen staan de redenen die de ouderen aangeven voor de verandering in hun activiteit.

Tabel 2.1 Redenen voor de toename in activiteit (in aantallen)

	actiever geworden	reeds actief	totaal
er zijn meer activiteiten speciaal voor <i>ouderen</i> georganiseerd		2	2
het aanbod aan activiteiten is groter		1	1
de activiteiten zijn vaker in de <i>buurt</i> georganiseerd		1	1
u kent iemand die ook aan de activiteit deelneemt (samen gaan)		1	1
u kent iemand die u stimuleerde hieraan deel te nemen	2		2
hersteld van gezondheidsproblemen	1	2	3
er was toevallig een activiteit die u bijzonder aanspreekt	2	3	5
anders	3		3

De meeste ouderen worden actiever of blijven actief doordat er activiteiten zijn die hen aanspreken. Daarnaast speelt herstel van gezondheid hierin een belangrijke rol. Drie ouderen noemde een andere dan de in de vragenlijst aangegeven redenen. Het betrof in twee gevallen ouderen die tijd over hebben. De ene respondent had tijd over doordat ze niet meer hoeft te werken, de andere respondent doordat haar man overleden is. De derde respondent, een 60-jarige man, gaf aan dat hij meer naar buiten treedt sinds zijn vrouw ziek werd.

Geen enkele respondent werd actiever of bleef actief omdat hij/zij zich veiliger voelde op straat en daardoor beter in staat was deel te nemen aan activiteiten. Ook werden de lage kosten van activiteiten nooit genoemd als een reden om deel te nemen.

Tabel 2.2 Redenen voor de afname in activiteit (in aantallen)

	minder actief geworden	nog steeds minder actief	totaal
uw gezondheid beperkt u in uw activiteiten	4	3	7
u kent weinig mensen in de buurt	1		1
het aanbod van activiteiten sluit niet aan bij uw behoefte		1	1
u kent niemand die samen met u wil gaan	1		1
de kosten van de activiteiten		1	1
anders	4	4	8

Voor de meeste ouderen vormen gezondheidsproblemen de belangrijkste reden om minder actief te worden of te blijven. Daarnaast hebben veel ouderen redenen voor hun verminderde activiteit die niet direct met het aanbod of de omgeving te maken hebben, maar meer met hun persoonlijke situatie. Zo hebben zes ouderen om uiteenlopende redenen depressieve klachten, waarvan twee door het overlijden van hun echtgenoten. Twee andere ouderen werden inactief doordat zij niet meer werken. Blijkbaar waren zij vooralsnog niet in staat tot het vinden van een vervangende activiteit. Verder gaf één bejaarde aan dat overal gerookt wordt.

Opvallend veel ouderen geven, naast de genoemde redenen voor inactiviteit, aan geen behoefte te hebben aan activiteiten of gezelschap. Zij geven zelf de voorkeur aan een meer geïsoleerd bestaan en wensen daar niet uit te worden getrokken. Geen enkele oudere gaf aan door onveiligheidsgevoelens thuis te blijven.

2.5 Relatie activiteit en veiligheid

Aan ouderen die de afgelopen twee jaar minder actief zijn geworden, is gevraagd of zij zich hierdoor onveiliger in de buurt voelen. Dit bleek bij alle ouderen het geval te zijn. Tevens is hen gevraagd of het meedoen aan activiteiten een manier zou zijn om meer mensen in de buurt te leren kennen. Het kennen van mensen in de buurt kan namelijk een positief effect op het gevoel van veiligheid hebben. Op deze vraag antwoordde ook alle ouderen bevestigend. Een aantal gaf echter wel de kanttekening dat zij desondanks geen behoefte hebben aan activiteit of sociale contacten.

Aan ouderen die in de laatste twee jaar juist actiever zijn geworden is gevraagd of zij daardoor meer mensen in de buurt kennen en of zij zich daardoor veiliger in de buurt zijn gaan voelen. Bij deze groep ouderen waren de meningen verdeeld. Ongeveer de helft van de ouderen voelt zich door de toegenomen activiteiten veiliger. Voor de andere helft maakt dit geen verschil. Dezelfde verdeeldheid bestaat omtrent het leren kennen van mensen in de buurt. De helft van de ouderen gaf aan dat zij door de deelname aan activiteiten meer mensen in de buurt kennen. Bij de andere helft was dit niet het geval.

Vervolgens is nagegaan of er een relatie is tussen het gevoel van veiligheid en het type activiteiten waaraan de ouderen hebben deelgenomen. Verondersteld kan namelijk worden dat deelname aan OSV-activiteiten, waarin expliciet aandacht aan veiligheid wordt besteed, eerder leidt tot een gevoel van veiligheid dan deelname aan andere activiteiten. Uit de

resultaten blijkt dat ouderen die in eerste instantie actief waren in het OSV-project, maar daarna weer minder actief werden, zich onveiliger voelen dan voorheen. Ouderen die actiever zijn geworden in het OSV-project zijn zich juist veiliger gaan voelen. Het deelnemen aan OSV-activiteiten lijkt dus inderdaad een positief effect op het gevoel van veiligheid te hebben. Bij een nadere beschouwing van de resultaten werd echter duidelijk dat het meedoen aan *algemene* activiteiten precies hetzelfde effect heeft. Dat wil zeggen dat een verhoogde deelname aan algemene activiteiten ouderen veiliger doet voelen en een afgenomen deelname onveiliger. Het deelnemen aan activiteiten heeft dus een positief effect op het gevoel van veiligheid. Specifieke deelname aan OSV-activiteiten heeft echter geen extra positief effect. De meeste ouderen geven aan dat ze zich nooit onveilig gevoeld hebben. Dus kunnen ze zich - nadat ze bij de activiteit hebben deelgenomen - niet veiliger voelen, zo redeneren ze.

Als laatste is gevraagd aan welke andere dan de op dit moment in Oud-West georganiseerde activiteiten de ouderen behoefte hebben. De antwoorden zijn opgenomen in bijlage 2.

3 Sociale contacten van ouderen

3.1 Inleiding

Om te bepalen in welke mate ouderen actief zijn, is in dit onderzoek niet alleen gekeken naar de mate waarin zij activiteiten bezoeken, maar ook naar de mate waarin zij sociale contacten hebben. De resultaten hiervan staan in dit hoofdstuk.

3.2 Sociale contacten van ouderen

De geïnterviewden is eerst gevraagd naar het aantal contacten dat zij hebben met respectievelijk familie, vrienden en buurtbewoners. Ook is gevraagd hoe vaak zij professionele hulpverleners zien en of zij contact hebben met mensen via een club of vereniging. Uit de resultaten komt een zeer gemêleerd beeld naar voren, waaruit het moeilijk eenduidige conclusies trekken is. Slechts voorzichtige uitspraken met betrekking tot dit onderwerp zijn mogelijk. Zo lijkt het hebben van sociale contacten een kwestie die nauwelijks samenhangt met de mate waarin ouderen deelnemen aan activiteiten. Sommige ouderen ondernemen veel activiteiten bij gebrek aan contact met familie of vrienden, terwijl andere ouderen juist op alle fronten actief zijn.

De tevredenheid met de sociale contacten is opvallend genoeg bij bijna alle groepen gelijk. Allen waren gemiddeld enigszins tot zeer tevreden. Wel gaven een aantal ouderen aan juist tevreden te zijn met de zeer weinige contacten die zij hadden.

Aansluitend is gekeken of de mate waarin ouderen tevreden zijn met hun sociale contacten samenhangt met het type sociale contact. Het is immers niet ondenkbaar dat familie-contacten eerder tot tevredenheid stemmen dan contacten met bijvoorbeeld buurtbewoners of professionele hulpverleners. Dit blijkt voor eenderde van de ouderen inderdaad het geval. Zij zijn in het algemeen tevredener over contacten met hun kinderen dan over respectievelijk hun contacten met vrienden, buurtbewoners en professionals. Opvallend genoeg gaven 6 van de 30 ouderen aan dat zij het meest tevreden zijn over de contacten met de buurt.

3.3 Verandering in sociale contacten

Aan de ouderen is gevraagd of zij in de laatste twee jaar een verandering in contacten hebben ondergaan. Dit bleek bij meer dan de helft van de ouderen het geval. In de meeste gevallen ging het om een vermindering van sociale contacten. Oorzaken hiervan zijn in bijna alle gevallen gezondheidsproblemen en/of het overlijden van de partner, familie en/of vrienden. Van de ouderen die de afgelopen twee jaar meer sociale contacten hebben gekregen, geeft bijna iedereen aan dat het sociaal-zijn min of meer in hun karakter besloten ligt. De redenen waarom hun sociale contacten juist de laatste twee jaar zijn gestegen zijn wisselend. Toch speelt hierin het wegvallen van de partner relatief vaak een rol. Zo gaf een dame van ongeveer 65 jaar aan dat zij actiever is geworden sinds haar man is overleden. Hierdoor doet ze zelf weer meer moeite om mensen te leren kennen. Een andere vrouw geeft haar echtscheiding als reden voor de toename in haar sociale contacten.

Opvallend genoeg geeft van de ouderen die actief zijn geworden in het OSV meer dan de helft aan dat zij de afgelopen twee jaar ook meer sociale contacten hebben gekregen. Dit geldt in iets mindere mate voor ouderen die wel actiever zijn geworden, maar buiten het OSV-project. Voor deze ouderen is het aantal sociale contacten dat zij hebben vaker hetzelfde gebleven. Hoewel uit het onderzoek geen waterdichte verklaring is te distilleren, komen er wel een aantal factoren naar voren die hier wellicht een rol in spelen. Zo komen OSV-ouderen vaker uit 1-persoonshuishoudens waardoor zij wellicht een extra reden hebben om tijdens activiteiten sociale contact te maken. Daarnaast lijkt het erop dat het OSV nauwere banden met haar cliënten onderhoudt dan andere instanties. Die indruk kwam onder meer naar voren door de wijze waarop de OSV-ouderen over het OSV-project en de coördinatrice spraken. Deze getuigden in alle gevallen van een grote betrokkenheid en een wederzijdse persoonlijke band.

3.4 Invloed sociale contacten op veiligheid

Uiteindelijk is gevraagd of de ouderen zich veiliger zouden voelen als zij meer contacten in de buurt zouden hebben. Deze vraag bleek voor veel ouderen moeilijk te beantwoorden. Een aantal ouderen denkt in ieder geval van wel. Wel wijzen maar liefst twee ouderen op het feit dat als je meer contacten in de buurt hebt, je ook meer 'nare' verhalen over de buurt hoort. Deze hebben dan weer een negatief effect op het gevoel van veiligheid.

Overigens valt op dat van de minder actieve ouderen vrijwel niemand ervan overtuigd is dat het hebben van buurtcontacten tot een groter gevoel van veiligheid leidt. Van de OSV-ouderen daarentegen zijn juist de meeste personen wel overtuigd van het positieve effect van sociale contacten op veiligheid.

4 Veiligheidsbeleving van ouderen

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaat het om de veiligheidsbeleving van ouderen. Er wordt met name aandacht besteed aan de vraag of hun activiteiten binnen OSV hun gevoel voor veiligheid verbetert.

4.2 Onveiligheidsgevoelens in de buurt

Meer dan tweederde van de ouderen voelt zich veilig in hun buurt. Bijna eenderde voelt zich soms tot vaak onveilig.

Actieve ouderen die hun activiteiten in de afgelopen twee jaar niet hebben veranderd voelen zich nu net zo veilig als twee jaar geleden. Daarbij maakt het niet uit of ze wel of niet in OSV actief zijn.

In totaal ervaren 19 van de 30 ouderen hun buurt nu net zo veilig als twee jaar geleden. Van de ouderen die wel een verandering zien, vindt een klein aantal hun buurt nu veiliger dan twee jaar geleden en een klein aantal juist net zo onveilig of zelfs onveiliger. Ook deze bevindingen zijn onafhankelijk van of de ouderen (in OSV) actief of minder actief zijn of hun activiteiten in de afgelopen twee jaar hebben veranderd of niet.

In verband met de onderzoeksvraag is het interessant te kijken naar waarom iemand zich nu veiliger of juist onveiliger voelt dan twee jaar geleden. De redenen zijn gebaseerd op persoonlijke ervaringen of op maatregelen. Twee dames bijvoorbeeld voelen zich veiliger omdat ze - nu ze niet meer werken - de mogelijkheid hebben hun routes zelf te bepalen en enge plekken kunnen mijden. Twee andere dames geven aan zich nu veiliger te voelen omdat 'er niet meer zo veel junks in de buurt zijn'. Ouderen die aangeven zich in de afgelopen twee jaar onveiliger te voelen dan voorheen, noemen uitsluitend individuele (persoonlijke) redenen: ze zijn of al slachtoffer geweest en hebben verhalen over criminele gebeurtenissen gehoord die hun ervaringen versterken, ofwel hun lichamelijke conditie is verslechterd.

Een belangrijke reden die wordt genoemd als het gaat om een positieve veiligheidsbeleving is het kennen van mensen in de buurt. Andere redenen die vaak worden genoemd zijn: een goede beveiliging van huis of flat; veiligheidsmaatregelen die in de buurt zijn genomen; en het deelnemen aan veiligheidsactiviteiten van OSV. Redenen als 'deelname aan activiteiten in het algemeen' en 'surveillance door de politie' worden wel genoemd maar minder vaak. Eén respondent benadrukt dat de surveillance in de buurt hem echt een gevoel van veiligheid heeft gegeven.

4.3 Relatie tussen veiligheidsbeleving en het kennen van mensen

Eénderde van alle geïnterviewden geeft duidelijk aan dat ze zich veiliger voelen als ze meer mensen in de buurt kennen.

Opvallend is hier dat er een verschil bestaat tussen ouderen die wel en ouderen die niet actief zijn binnen OSV. Acht van de tien geïnterviewde ouderen die wel actief zijn binnen OSV geven aan dat ze zich veiliger zouden voelen of reeds voelen doordat ze veel mensen in de buurt kennen. De meeste ouderen die niet verbonden zijn met OSV voelen zich of door het kennen van veel mensen niet veiliger, of ze vinden dat de samenhang niet bestaat. Te concluderen valt dus dat OSV de ouderen het besef geeft dat

het voor het veiligheidsgevoel wel belangrijk is veel mensen te kennen. Gevolg van dit besef zou zijn dat men dan eventueel ook eerder bereid is iets te doen om meer mensen te leren kennen.

De groep van ouderen die minder actief is, is grotendeels van mening dat het kennen van veel mensen geen invloed heeft op hun gevoel van veiligheid. Een man boven de tachtig vindt echter dat er wel een samenhang bestaat. Hij mist de sociale contacten die hij tijdens zijn dagelijkse fietstochten heeft opgebouwd. Omdat deze contacten niet aan zijn directe buurt waren gebonden is hij met zijn goede gezondheid ook in een klap zijn contacten kwijt.

Twee dames (beiden actief, waarvan één binnen OSV) geven aan dat het kennen van veel mensen in de buurt weliswaar geen invloed heeft op hun veiligheidsbeleving, maar dat ze zich er wel prettiger door voelen. Zich prettig voelen impliceert een zeker gevoel van veiligheid en is daarom als bevestigend te interpreteren.

Voor een dame is het veel belangrijker dat haar woning goed beveiligd is. Ze beantwoordt de vraag of ze zich veiliger zou voelen als ze meer mensen in de buurt zou kennen met dat ze veilig gehuisvest is.

4.4 Vermijdingsgedrag

Tweederde van het totaal van de ouderen geven aan zelden of nooit thuis te blijven omdat ze zich onveilig voelen op straat. Eenvijfde blijft soms thuis; twee ouderen blijven vaak thuis omdat ze zich onveilig voelen op straat. Bij de vraag naar hun vermijdingsgedrag blijkt er een verschil te bestaan tussen wat de ouderen zelf aangeven en het latere resultaat van het interview: hoewel tweederde aangeeft zich niet te beperken in het naar buiten gaan, gaat feitelijk slechts eenderde ook bij duisternis naar buiten. Zoals algemeen wordt aangenomen tonen duidelijk meer vrouwen bij duisternis vermijdingsgedrag dan mannen. Er kan dus worden geconcludeerd dat activiteiten voor ouderen liefst overdag moeten worden aangeboden of dat er voor vervoer van deur tot deur gezorgd moet worden of meer bij mensen thuis moet plaatsvinden.

Opvallend is dat de minder actieve ouderen - een uitzondering daargelaten - bij duisternis helemaal niet naar buiten gaan. Ook ouderen die wel actief zijn binnen OSV gaan meestal na zonsondergang niet meer naar buiten. Actieve ouderen die niet actief zijn binnen OSV gaan ook bij duisternis vaker naar buiten.

Over het algemeen wordt door de ouderen als redenen voor hun vermijdingsgedrag duisternis genoemd, vaak in samenhang met een minder levendig beeld op straat.

4.5 Zonder gezelschap naar buiten

Bijna de helft van de ouderen geven aan dat ze altijd zonder gezelschap naar buiten gaan. Deze ouderen zijn allemaal actief. Bijna net zoveel ouderen gaan bij donker of 's avonds niet zonder gezelschap naar buiten. Hier is het aantal minder actieve ouderen groot. Verder speelt het geslacht een grote rol bij het al dan niet alleen naar buiten gaan: de helft van de ouderen die bij donker niet naar buiten gaan is vrouw. Gezien het feit dat meer dan het dubbele aantal vrouwen is geïnterviewd kan de algemene opvatting, dat vrouwen bij duisternis minder vaak alleen naar buiten gaan, niet worden bevestigd. Leeftijd of woontijd in de buurt spelen geen rol. De grootte van het huishouden is wel van invloed op het naar buiten gaan zonder gezelschap: personen uit een eenpersoonshuishouding gaan minder vaak alleen naar buiten dan personen uit een tweepersoonshuishouding. Voorzichtig zou gesteld kunnen worden dat mensen uit een tweepersons-

huishouding meestal gezamenlijk iets ondernemen.

Een klein aantal gaat zonder gezelschap überhaupt niet naar buiten. Bij twee ouderen zijn gezondheidsredenen daarbij bepalend. Een dame boven de tachtig heeft als oplossing om zich met de taxi te laten halen. Ze is al eens slachtoffer geweest en heeft verhalen over gepleegde delicten gehoord.

4.6 Burenhulp

Het merendeel van de ouderen heeft de ervaring of het gevoel dat hun buren in geval van nood komen helpen. Meestal deden ze verslag van een gebeurtenis waarbij hun buren hebben geholpen of ze vertellen dat ze van elkaar de sleutel hebben en met vakanties elkaars planten en/of de post verzorgen.

Van de minder actieve ouderen is meer dan de helft van mening dat hun buren zouden helpen. Slechts een oudere dame van boven de tachtig - woonachtig in een eenpersoonswoning - zei dat de buren in geval van nood niet zouden komen helpen. Een klein aantal respondenten is van mening dat de buren enigszins zullen helpen. Dit betekent dat ze ervan uitgaan dat ze in geval van nood worden geholpen, alleen weten ze dat niet zeker of ze hebben de ervaring nog niet opgedaan. Een oudere vond de vraag zeer vreemd. Hij meende dat het een zaak van de familie betrof.

4.7 Ouderen in de buurt

Veiligheidsmaatregelen in de buurt

In het kader van projecten georganiseerd door OSV is een aantal veiligheidsmaatregelen in Oud-West gerealiseerd: portiekverlichting, strippenprojecten en buurtschouwen. De veiligheidsmaatregelen zijn bij meer dan de helft van de respondenten bekend. Strippenbeveiliging is het meest bekend en scoort ook het hoogst als gevraagd wordt wat veiliger is. Opvallend is dat dit een maatregel is die meer in de privésfeer thuis hoort. De maatregelen zelf worden veelvuldig positief beoordeeld. De buurtschouw vraagt tijdens de interviews om de meeste uitleg. De suggesties die worden genoemd - naast de genoemde veiligheidsmaatregelen - hebben betrekking op het beleid van de politie: meer surveillance, het oplossen van hangplekken, veiligheidsfolder, politieaanbod beveiliging en de speciale seniorenpolitiek van de politie. Ook individuele maatregelen kwamen aan de orde: een extra slot aan de deur, een intercom en het meedoen aan een cursus zelfverdediging.

Wat vinden senioren positief in hun buurt?

De ouderen van Oud-West is gevraagd de verlichting, de bosschages, de drukte en de overzichtelijkheid te keuren. Alle criteria scoorden goed. Over de drukte of juist de rust waren de meeste positieve geluiden te horen: slechts twee ouderen gaven te kennen niet tevreden te zijn met de situatie. Ook beoordeelden bijna alle ouderen de verlichting en de overzichtelijkheid positief. Het blijkt dat bosschages in Oud-West, met name in de Cremer- en de Kinkerbuurt, niet zo vaak voorkomen: eenderde van de ouderen had er geen mening over omdat ze nauwelijks bosschages tegenkomen. Sommige ouderen ergerden zich aan slecht onderhouden voortuinen of over het trottoir hangende takken.

Verbazingwekkend is dat ouderen, die zich soms of vaak onveilig voelen, voornoemde criteria in hun buurt als positief beoordelen. Deze criteria lijken dus niet samen te hangen met het onveiligheidsgevoel van deze groep.

Wat maakt een route positief?

Aan het eind van het interview wordt met deze vraag de creativiteit van de ouderen geprikkeld. Hier is plaats gemaakt voor hun wensen en dromen. Wat vinden ze in hun buurt of elders veilig, wat zouden ze willen doen als zij zouden kunnen beslissen. Het is niet altijd gemakkelijk de ouderen een antwoord te ontzutselen. Bovendien geven minder actieve ouderen minder snel een antwoord dan actieve ouderen.

De belangrijkste punten op hun verlanglijst zijn een drukke, levendige, gezellige straat gevolgd van een goede verlichting. Verder noemen ze sociale controle en goed onderhouden straten. Bekendheid in de buurt en het zich 'happy' voelen in het algemeen draagt ook bij aan hun veiligheidsbeleving. Juist de uitspraak dat het zich happy-voelen in Amsterdam de veiligheid bevordert, komt van twee minder actieve ouderen. De reden hiervoor zou in hun sociale contacten te vinden zijn; daar zijn ze zeer of redelijk tevreden mee.

5 Conclusies

5.1 Veiligheidseffecten

In de voorgaande hoofdstukken was de vraag aan de orde in hoeverre het aanbod van (veiligheids)activiteiten voor ouderen het veiligheidsgevoel van de deelnemende ouderen kan verhogen, eventueel in combinatie met een toename van de sociale contacten.

Uit de onderzoeksresultaten bleek dat er inderdaad mechanismen in de veronderstelde richting kunnen werken.

Méér activiteit kan (maar hoeft niet altijd) te betekenen dat men zich veiliger voelt. De lijn van activiteit naar veiligheid loopt niet in alle gevallen direct, maar kan een 'omweg' maken via het 'zich prettiger voelen' of het 'zich betrokken voelen bij de buurt'.

Opmerkelijk is dat het mechanisme niet altijd in omgekeerde richting lijkt te werken: ouderen die minder actief worden gaan zich naar eigen zeggen niet onveiliger voelen.

Zekerheid op dit punt is echter niet te krijgen, daar ouderen niet gauw toegeven dat ze problemen ondervinden (in de sfeer van eenzaamheid of onveiligheid) door hun afnemende activiteit. Een aanwijzing voor een veiligheidseffect in negatieve richting is het vermijdingsgedrag dat inactieve ouderen vertonen. Zij gaan bijvoorbeeld 's avonds bijna nooit meer (alleen) de deur uit.

Verder is opmerkelijk dat het niet zo belangrijk is voor het veiligheidseffect of de activiteiten nu wel of niet specifiek op veiligheid gericht zijn. Het OSV project, en de activiteiten die daarin zijn aangeboden, zijn op te vatten als één van de bouwstenen van het totale buurtgebonden activiteitenpakket.

Ook van (toegenomen) *sociale contacten* gaat een positief veiligheidseffect uit. Bij deelname aan activiteiten leert men nieuwe mensen kennen in de buurt en soms blijven de contacten bestaan na en buiten de activiteit.

Interessant is de vraag of contacten *persoonlijke* contacten moeten zijn, om er een veiligheidseffect van te mogen verwachten. Af en toe een kort telefoontje is niet het type sociaal contact dat meetbare invloed op het veiligheidsgevoel heeft. Uit het onderzoek is niet gebleken wat het kritische minimum is om van een veiligheidseffect te mogen spreken.

Ouderen kunnen ook zelf, dus buiten het georganiseerde buurtaanbod om, werken aan het opbouwen en onderhouden van contacten. Dit heeft hetzelfde effect als de contacten die door het buurtgebonden activiteiten-aanbod ontstaan.

Ouderen zijn zich er veelal scherp van bewust dat zij bij het verlies van hun partner en het van lieverlede overlijden van vertrouwde personen uit de familie- en kennissenkring, iets moeten doen om te voorkomen dat zij steeds meer alleen in het leven komen te staan. Sommigen worden meteen na de dood van hun partner actiever, anderen gaan eerst een dal door en worden dan (al dan niet geholpen door buurtgebonden activiteiten) weer meer actief.

In die behoefte kán een buurtgebonden aanbod van (veiligheids)activiteiten voorzien. Er blijken echter 'filters' te werken, die verhinderen dat een dergelijk aanbod alle ouderen, die daar baat bij zouden hebben, ook werkelijk bereikt.

5.2 Belemmerende factoren voor de reikwijdte van het activiteiten aanbod

Door de ouderen zijn met enige regelmaat factoren genoemd die ouderen tegenhouden van het activiteiten aanbod in de buurt gebruik te maken.

- Gezondheid laat het niet toe (veelal problemen met lopen, bijvoorbeeld doordat men aan een rolstoel gekluisterd is).
- Wil niet alléén naar activiteiten en kent niemand om dingen samen mee te doen.
- Depressieve klachten, straatfobie.
- Geen behoefte, huismus-type.
- Heeft zieke/demente partner te verzorgen.
- Heeft een kosmopolitische levensstijl, is niet in buurtgebonden activiteiten geïnteresseerd.
- Wil uitsluitend met kinderen/kleinkinderen dingen doen.

In het volgende hoofdstuk wordt besproken op welke wijze hierop in kan worden gespeeld.

5.3 Best bereikbare doelgroep voor activiteiten op buurtniveau

Ondanks de belemmeringen kan met buurtgebonden activiteiten een deel van de oudere buurtbewoners bereikt worden en is dit de moeite waard, gezien het veiligheidseffect dat onder het eerste kopje van dit hoofdstuk gemeld werd.

Het onderzoek heeft het profiel opgeleverd van de ouderen die het meest vatbaar zijn voor buurtgebonden activiteiten:

- sinds niet al te lange tijd alleenstaand;
- nog redelijk mobiel en gezond;
- georiënteerd op de buurt, d.w.z. een niet al te kosmopolitische levensstijl;
- georiënteerd op activiteiten buiten de deur (geen typische huismus);
- open staan voor contacten buiten de eigen familiekring.

Een extra impuls (maar geen voorwaarde) vormt nog: korte woonduur in de buurt, d.w.z. pas verhuist vanuit een andere buurt of gemeente.

Ouderen laten zich het best mondeling en persoonlijk benaderen.

Bekendheid geven aan activiteiten is één, ouderen bewegen er ook aan deel te nemen is een veel moeilijker en bewerkelijker stap. Veel mensen die het aanbod perfect kenden deden toch nergens aan mee.

Met het geschetste profiel is het mogelijk om activiteiten (nog) beter op ouderen toe te snijden en om een voorselectie te maken van ouderen die, nadat het aanbod via schriftelijke kanalen bekend is gemaakt, benaderd kunnen worden om ze voor deelname te werven.

Daartoe kunnen mensen thuis worden gebeld, maar ook een bezoek aan activiteiten waar ouderen aan deelnemen (en waar deze bewogen worden aan nog andere activiteiten mee te doen) kan effectief zijn. "Van het een komt het ander".

In het volgende hoofdstuk worden hiertoe aanbevelingen gedaan.

6 Aanbevelingen

6.1 Aanbevelingen inbedding projectactiviteiten OSV in regulier werk

'Oud en Samen Veilig' zal als apart project per 1 februari 1998 worden beëindigd. De activiteiten die binnen het project ontwikkeld zijn zullen echter waar mogelijk worden ondergebracht binnen het reguliere werk van welzijnsinstellingen en politie in het stadsdeel. De coördinator OSV heeft aan die inbedding het laatste half jaar reeds hard getrokken en zal dit blijven doen tot het einde van de projectdatum.

Ten behoeve van deze inbeddingsactiviteiten zijn de volgende aanbevelingen opgesteld. Deze zijn alle gebaseerd op de onderzoeksresultaten.

Inhoudelijk

Voortzetting van succesvolle en gewaardeerde activiteiten, waaronder:

- buurtschouw;
- cursus zelfverdediging/opkomen voor jezelf;
- oud en samen actief;
- lampen/strippen/portiekverlichting;
- inloopochtenden servicepunt en sociaal beheer;
- opzetten van activiteiten zoals praatgroepen of/ en thema-avonden met onderwerpen zoals verlies van de partner, verlies van vrienden, slachtofferschap, etc.

Organisatorisch

- Ouderen voor activiteiten werven door middel van een persoonlijke benadering. Hierbij kunnen ook enthousiaste ouderen zelf een rol spelen. Zo kunnen zij worden aangemoedigd een minder actieve oudere in hun buurt aan te spreken of te bezoeken.
- Bij de werving van ouderen bijzondere aandacht besteden aan ouderen uit een eenpersoonshuishouden.
- Vervoer organiseren voor ouderen met loopproblemen/rolstoel of in het algemeen bij duisternis.
- Veiligheid als thema inbedden in andere activiteiten, veiligheidsactiviteiten niet als apart pakket presenteren maar als onderdeel van totaalpakket.
- Bekijken of er een activiteit toegevoegd kan worden met een extra lage drempel, bijvoorbeeld praatgroep die bij de ouderen thuis wordt gehouden.
- Ouderen deel laten uitmaken van de organisatie.

Betrokken partijen

- Servicepunten/sociaal beheer.
- Buurthuis de Vierhoek, De Klinker, Vondelstede, ouderencontactgroep georganiseerd door de Wijkpost, ANBO en andere ouderenbonden.
- Wijkopbouworgaan.
- Politie.
- RIAGG.
- Kerkgenootschappen.

Er moet een trekker zijn (partij die zich verantwoordelijk voelt voor het aan het werk houden van andere partijen die een toezegging hebben gedaan om bij te dragen aan het activiteitenpakket en de werving van ouderen daarvoor). Suggestie: servicepunten.

6.2 Aanbevelingen voor andere gemeenten/stadsdelen die veiligheidsactiviteiten voor ouderen willen opzetten

Eén van de subsidievoorwaarden voor het project OSV was dat het een rapportage zou opleveren waar de lessen in beschreven staan die uit het project getrokken kunnen worden ten behoeve van het opzetten van veiligheidsactiviteiten en -projecten in andere stadsdelen en eventueel ook buiten Amsterdam.

Daartoe strekken de volgende aanbevelingen. Grotendeels zijn dit dezelfde aanbevelingen als specifiek gegeven werden voor Oud West (zie de vorige paragraaf), maar op een algemener niveau geformuleerd.

Inhoudelijk

- Kies concrete activiteiten die gezellig zijn, direct een zichtbaar resultaat opleveren en de betrokkenheid van ouderen bij de buurt vergroten.
- Presenteer activiteiten met veiligheid als thema niet als apart pakket, maar integreer deze met het totale activiteitenaanbod voor ouderen.
- Presenteer activiteiten met bestrijding van eenzaamheid/isolatie niet als zodanig, laat de sociale contacten als bijproduct van een neutrale (groeps)activiteit ontstaan.
- Bouw in alle activiteiten, hoe serieus het onderwerp ook is, ook gezelligheid in.
- Maak de drempel zo laag mogelijk; 'neutrale' activiteiten, de buurt betreffende, werpen minder een drempel op dan activiteiten die 'de mens' betreffen.

Organisatorisch

- Houd de activiteiten op een centraal punt in de buurt, dat lopend goed bereikbaar is.
- Bekijk of sommige activiteiten bij ouderen thuis kunnen plaatsvinden (minder mobiele mensen hoeven dan niet buiten de boot te vallen).
- Kies de middag als tijdstip, zeker niet de avond.
- Organiseer vervoer voor minder mobiele ouderen/rolstoelgebruikers.

Coördinatie/betrokken partijen

In Oud West is het ouderenwerk gedecentraliseerd. Op centrale punten in de (kleine) buurt is een ruimte ingericht die goed zichtbaar is vanaf de straat (bijv. een voormalige winkelruimte). Het ouderenwerk houdt daar zijn spreekuren en activiteiten, meestal in combinatie met het sociaal beheer (buurtconciërges, politie). Deze constructie heeft vele voordelen en is ook voor toepassing elders aan te bevelen.

Het vormt een herkenbaar punt voor ouderen waar informatie, activiteiten en gezelligheid in elkaar geschoven zijn. De activiteiten zijn neutraal, je hoeft geen lid te zijn van een club (geen kliekjesgeest), je kan ook individueel worden geholpen, de activiteiten zijn buurtgebonden.

In deze constructie is het gedecentraliseerde ouderenwerk coördinator en verantwoordelijk voor de voortgang van het activiteitenpakket voor ouderen. Vanuit het ouderenwerk wordt gezorgd dat er afspraken komen met andere partijen die een aandeel in het activiteitenpakket kunnen leveren (buurthuizen, opbouwwerk, politie) en wordt de vinger aan de pols gehouden of deze afspraken in de praktijk worden nagekomen.

Het ouderenwerk wordt door de gemeente (stadsdeel) gefinancierd. De gemeente heeft de mogelijkheid de geschetste werkwijze als voorwaarde te verbinden aan de financiering van het ouderenwerk. Op basis van een periodieke zelfrapportage van het ouderenwerk aan de gemeente kan deze dan besluiten tot vervolfinanciering.

Bijlage 1 Aanvullende gegevens

De activiteiten waaraan de ouderen naast de reeds georganiseerde activiteiten nog behoefte hebben, zijn:

- bustochten;
- een rolstoeltaxi of de mogelijkheid om met een rolstoel gebruik te maken van het openbaar vervoer;
- activiteiten voor vrouwen boven de 80 jaar;
- naaclubje;
- voorlichting over gemeentepannen;
- retorica-cursus;
- gymnastiekcursus;
- meer activiteiten voor mensen met een handicap (bijvoorbeeld blinden);
- meer servicepunten voor ouderen;
- voorlichting over politie(taken).

Als redenen voor het zich net zo veilig voelen werden genoemd:

- mensen kennen in de buurt (9);
- beveiliging van eigen huis/flat (4);
- maatregelen die in de buurt zijn getroffen (4);
- deelname aan veiligheidsactiviteiten (3);
- altijd in gezelschap gaan (1);
- niet bang aangelegd (1);
- het nemen van zelfverdedigingsmaatregelen (1);
- meer surveillance door de politie (1);
- andere (1).

Als redenen voor het zich veiliger voelen in de buurt, werden genoemd:

- geen junks meer in de buurt (2);
- dankzij genomen maatregelen (1);
- seniorenbeleid van de politie (1);
- kiezen van tijdstip nu mogelijk; gaat alleen overdag naar buiten (1);
- kiezen van routes nu mogelijk (1);
- veilige buurt (1);
- meer surveillance (1).

Als redenen voor het zich net zo onveilig voelen op straat, werden genoemd:

- slachtoffer geweest (1);
- inbraken en geluidsoverlast (1);
- verhalen over criminele gebeurtenissen (1);
- maatschappelijke redenen (1).

Als redenen voor het zich onveiliger voelen, werden genoemd:

- slechte lichamelijke conditie (3);
- verhalen over criminele gebeurtenissen (2);
- afleiding door activiteiten niet meer mogelijk (1);
- angst voor de buurman (1).

Genoemde onveilige plekken overdag:

- Vondelpark 's winters, omdat het er dan minder druk is; rare mannen (incident); slecht imago - ze zijn met handel bezig (3).
- Constantijn Huygensstraat, vanwege een groot reclamebord voor het autoverkeer (1).
- Fietspad van de Kinkerstraat, omdat dit onoverzichtelijk is en er regelmatig mensen oversteken (1).
- Straatjes tussen Overtoom en Jacob van Lennepkade omdat er dicht

- beboste stukken zijn; angst voor overval (2).
- Zijstraten met portieken omdat zich daar onzure typen in kunnen verstoppen (2).
- Nauwe steegjes (1).
- Kinkerstraat omdat deze onoverzichtelijk is: fietsers, straatmeubilair, vuilnis en obstakels op weg naar de winkels; al eens slechte ervaring opgedaan (2).
- Verkeerslicht bij de Vondelbrug is overbodig en hindert het autoverkeer (1).
- In de tram omdat respondent er eens is bestolen (1).
- Verkeerssituatie bij het stoplicht Nicolaas Beetsstraat (1)
- Ite Boeremastraat omdat er in de flat kennissen zijn beroofd en er bij burens is ingebroken (1).

Genoemde onveilige plekken bij donker:

- Alles (3) (op zich horen hier nog meer plaatsen bij die niet expliciet zijn genoemd maar wel worden gemeld als reden om bij donker helemaal niet naar buiten te komen).
- Alle plaatsen waar mensen rondhangen zoals junks, dronken mannen en 'hangers' (1).
- Het Vondelpark omdat er stille stukken zijn, onzure types rondlopen, overvallen plaatsvinden en auto's worden opengebroken; het park heeft de naam onveilig te zijn (2).
- De Nicolaas Beetsstraat omdat er een hangplek voor jongeren is (1).
- Hoek Borgerstraat/N. Beetsstraat ook hangplek (1).
- Café in de Bilderdijkstraat omdat er jongeren buiten zitten en in groepjes op straat staan (1).
- De noordelijke straatkant van de Overtoom omdat er hard rijdende auto's zijn; vanaf 24.00 uur voor een nachtclub dubbel geparkeerde auto's (met name taxi's), wat voor fietsers onveilig is; prostitutie (1).
- De Kanaalstraat en J. van Lennepkade omdat er takken boven het trottoir uitsteken en de voortuinen niet goed worden onderhouden (1).
- De Nassaukade en Da Costaplein omdat er donkere stukken zijn (1).
- De Constantijn Huygensstraat omdat het reclamebord ook bij duisternis verkeersonveilig is (1).
- Fietspad van de Kinkerstraat (1).

Wat zou er aan onveilige plekken gedaan kunnen worden? Mogelijke oplossingen?

De geïnterviewden krijgen de mogelijkheid suggesties te doen zonder dat hen iets in de mond wordt gelegd. Genoemd worden:

- verlichting verbeteren (7);
- met name doodlopende wegen goed verlichten (1);
- meer politie op straat (5);
- bereikbaarheid van de politie verbeteren (1);
- bosschages snoeien (4);
- geen portieken (1);
- geen hekken of verstopmogelijkheden langs de wegen (1);
- geen nare panden zoals cafés (1);
- beter onderhouden/geen viezigheid op straat (2);
- wegdek van de stoep egaliseren (1);
- meer voorzieningen voor de jeugd (2);
- mensen serieus nemen, luisteren als de burens klagen (1);
- opvang van de jeugd door de overheid (1);
- opvang van gestoorde mensen (1);
- hoge werkloosheid bestrijden (1);
- fietsendiefstal bestrijden (1).

Positieve punten van de routes die de respondenten graag nemen;

- drukte/gezelligheid (9);
- overzichtelijkheid (1);
- goede verlichting (3);
- bekendheid van de routes/bekendheid in de buurt (2);
- sociale controle/routes langs woonhuizen (2);
- goed onderhouden (2);
- geen junks (1);
- voorzieningen zoals marktstalletjes (1);
- daglicht (1);
- J.P. Heijestraat en Kinkerstraat zijn gezellig (1);
- Vondelpark is ook met karretje goed bereikbaar (1);
- deurbeveiliging en liftslot (1);
- zich happy voelen/van Amsterdam houden (2).

Bekendheid van veiligheidsmaatregelen

Categorie/ maatregel	bekendheid van portiek- verlichting	bekendheid van strippen aan de deur	bekendheid van buurt- schouwen	veiligheid van portiek- verlichting	veiligheid van strippen aan de deur	veiligheid van buurt- schouwen
A (5)	1	2	3	3	3	2
B (6)	4	2	2	3	2	3
C (3)	3	3	2	2	2	2
D (7)	4	5	5	5	6	5
E (4)	2	2	2	3	3	3
f (5)	1	3	1	3	4	2
Totaal	15	17	15	19	20	17

Bijlage 2 Evaluatie OSV-activiteiten

In het totaal zijn 29 formulieren ingevuld.

Tabel B2.1 Activiteiten

activiteit	aantal	tevreden	min of meer tevreden	on- tevreden	contact met andere deelnemers	geen contact
spreekuur OSV	2	2				2
informatieve bijeenkomsten over veiligheid	6	5		1	2	3
cursus zelfverdediging	6	6			3	3
cursus opkomen voor je zelf	1	1				1
buurtschouwen	5	5			3	2
brandpreventie	2	2			2	
lampenproject	1					1
portiekverlichting	2	1	1			2
ouderen samen actief	4	3		1	3	1
totaal	29	25	1	2	13	15

Nagenoeg alle ouderen waren tevreden over de OSV-activiteiten. Door bijna de helft van de deelnemers zijn contacten met andere deelnemers opgebouwd.

Tabel B2.2 Contact met andere deelnemers

Activiteit	vriendschap opgebouwd	regelmatig op straat tegenkomen	activiteit geconti- nueerd	ondernemen van andere activiteiten	ziet andere deelnemers nooit meer	n.v.t.
spreekuur OSV						2
portiekverlichting						2
lampenproject						1
informatieve bijeenkomsten		2		1	3	
cursus zelfverdediging	2	1		2	3	
cursus opkomen voor jezelf		1		1		
buurtschouwen	2	2	1		2	
brandpreventie		2				
ouderen samen actief	2	2		1	1	
totaal	6	10	1	5	9	5

Dubbele benoeming was mogelijk.

Contact met deelnemers

Door de OSV-activiteiten zijn veelvuldige contacten ontstaan: er zijn vriendschappen opgebouwd, er worden gezamenlijk andere activiteiten ondernomen en bovendien komt men elkaar op straat tegen.

Bij een aantal activiteiten is het logisch dat de ouderen geen contact met elkaar onderhouden omdat ze namelijk nooit contact met elkaar hadden. Dat zijn activiteiten zo als het spreekuur, portiekverlichting en het lampenproject. Ook bij redelijk vrijblijvende activiteiten zoals informatieve bijeenkomsten of buurtschouwen hebben sommige ouderen contacten opgebouwd. Twee respondenten hebben door het buurtschouwen zelfs vriendschappen opgebouwd.

Tabel B2.3 Wijze van benadering

activiteit	via-via	servicepunt	folder	OSV	anders
spreekuur OSV	1				
informatieve bijeenkomsten	2	1	2	1	1
cursus zelfverdediging	2	2	1	1	2
cursus opkomen voor jezelf			1		
buurtschouwen	1	2		1	1
brandpreventie				2	
lampenproject			1		
portiekverlichting					2
ouderen samen actief (OSA)	1	1			2
totaal	7	6	5	5	8

Dubbele benoeming was mogelijk.

Anders: twee keer op uitnodiging; twee keer door Neeltje de Kler persoonlijk benaderd. Slechts één keer door Oud-Westkrant. 22 van de ouderen kwamen door persoonlijke benadering aan de activiteit. Dit heeft dus het meest effect.

Tabel B2.4 Manier waarop de ouderen naar de activiteit toe gaan

activiteit	lopend	fiets	auto	openbaar vervoer	stads-mobiel
spreekuur OSV	2				
informatieve bijeenkomsten	6				
cursus zelfverdediging	5		1		
cursus opkomen voor jezelf	1				
buurtschouwen	5		1		
brandpreventie	2				
ouderen samen actief (OSA)	3		1	1	
totaal	24	0	2	1	0

Dubbele benoeming was mogelijk.

De ouderen gaan in het algemeen lopend naar de activiteiten.

Tabel B2.5 Positieve en negatieve aspecten van de activiteit

Activiteit	positieve aspecten	negatieve aspecten
spreekuur OSV	terugkoppeling door de politie, ontmoeten van aardige mensen	-
Informatieve bijeenkomsten	inhoudelijk interessant, goed aanspreekbaar, goed gepresenteerd, informatie die je elders niet kunt verzamelen; mensen op een positieve manier kritisch maken; "je kan alles vragen."	sprak niet goed aan; discussie met de politie: aanbeveling van de politie dat ouderen niet bij duisternis naar buiten moeten gaan leidt tot lage cijfers en ook over de lage criminaliteitscijfers over ouderen die alleen tot stand komen omdat aldus de respondent er door ouderen niet zoveel aangifte word gedaan.
Cursus zelfverdediging	verwerven van handigheid en een zelfbewuste houding; feed back op het bewegings- en gedragspatroon; "alles"; "je voel je minder bang, je bent alert geworden"; gezelligheid	-
Cursus opkomen voor jezelf	"veel geleerd"	-
Buurtschouwen	serieus nemen van de ouderen, resultaten zijn te zien wordt vaak genoemd	niet alle aandachtspunten zijn opgelost; teleurstelling erover dat met moeilijke problemen niets wordt gedaan
Brandpreventie	inhoudelijk goed	"weinig bezocht"
Lampenproject	heeft tot een goed resultaat geleid.	-
Portiekverlichting	veiligheid	"nu is de verlichting stuk en niemand doet er iets aan."
Ouderen samen actief (OSA)	gezelligheid, uitwisseling met accent op de veiligheid, "Ellen coördineerde goed", contacten opgebouwd	het stoppen van de activiteit, negatieve houding van anderen, geen contact meer met de anderen

Tabel B2.6 Bereikbaarheid, besteden van aandacht aan veiligheid en of men zich nu veiliger veld in de buurt

Activiteit	aandacht aan veiligheid besteed bij de activiteit	nu veiliger in de buurt	goede bereikbaarheid
spreekuur OSV	1	1	2
Informatieve bijeenkomsten	6	3	6
Cursus zelfverdediging	6	2	5
Cursus opkomen voor jezelf	1	1	1
Buurtschouwen	5	2	4
Brandpreventie	2	1	2
Lampenproject	1		n.v.t.
Portiekverlichting	2	2	n.v.t.
Ouderen samen actief (OSA)	3	1	2

De activiteiten zijn voor de ouderen goed bereikbaar omdat ze in hun buurt plaatsvinden.

De meeste ouderen geven aan dat ze zich nooit onveilig gevoeld hebben. Dus kunnen ze zich - nadat ze bij de activiteit hebben deelgenomen - niet veiliger voelen, zo redeneren ze.